

Bölüm 2: Atomik Yapı & Atomarası Bağlar

- Bağlanmayı ne sağlar?
- Ne tip bağlar vardır?
- Bağların sebep olduğu özellikler nelerdir?

Atomun yapısı (Birinci sınıf kimyası)

- atom –
  - electronlar – 9.11×10^{-31} kg
  - protonlar } 1.67×10^{-27} kg
  - neutronlar }
- Atom sayısı = atomun çekirdeğindeki proton sayısı
= nötral parçacıktaki elektron sayısı
- A [=] atom kütle birimi = amu = ^{12}C 'nin kütlesinin 1/12 si

Atomik kütle = 6.022×10^{23} molekülün yada atomun kütlesi
1 amu/atom = 1g/mol

C 12.011
H 1.008 etc.

Atomik Yapı

- Elektronlar, özellikle dış yörüngedekiler, atomun
  - Elektriksel
  - Mekanik
  - Kimyasal
    - Isıl
- Özelliklerini belirlediğinden atom yapısının bilinmesi mühendislik malzemelerini incelemeye önem taşır.

Elektronik Yapı

- Elektronlar dalgabenzeri ve parçacık özellikleri gösterirler
  - Bu demektirki elektronlar **orbitallerde** bulunma olasılıkları ile tanımlanırlar.
  - Her orbitalin belli bir aralıkta enerji seviyesi vardır ve bunlar **kuantum sayıları** ile belirtilir.

Kuantum sayısı

n = temel (enerji seviyesi= kabuk)

l = altseviye (altkabuklar)

m_l = magnetik (orbitaller)

m_s = spin

Gösterimi

K, L, M, N, O (1, 2, 3, vb.)

s, p, d, f (0, 1, 2, 3, ..., $n-1$)

1, 3, 5, 7 ($-l$ den $+l$ ye)

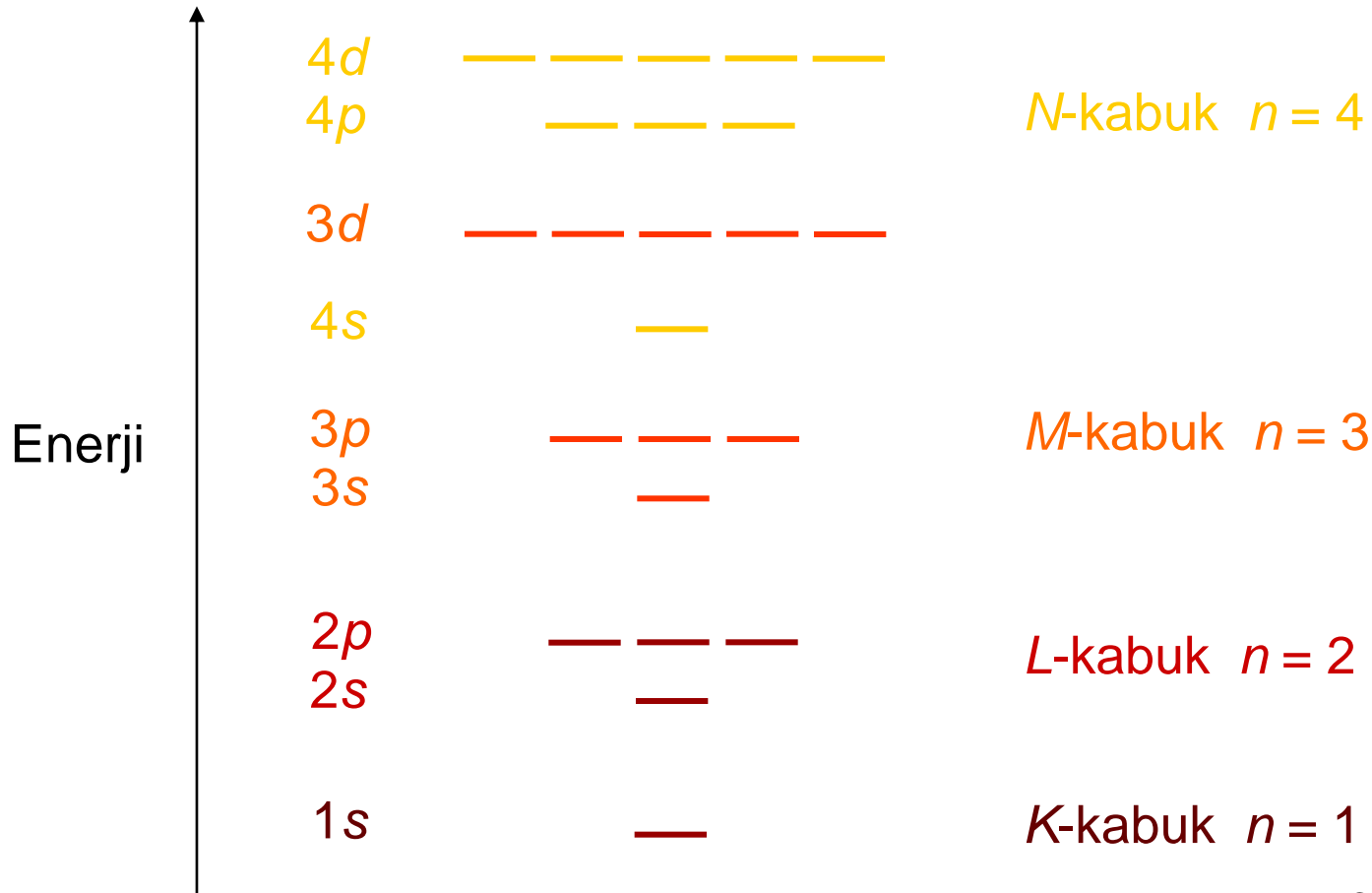
$1/2, -1/2$

Elektron Enerji Seviyeleri

Electronlar...

- belli enerji seviyelerine sahiptir
- en düşük enerji seviyesini doldurma eğilimindedirler.

ELEMENTLERE BAKIŞ

- Çoğu element: Düzensiz elektron konfigürasyonu.

<u>Element</u>	<u>Atomik Sayk</u>	<u>Electron konfigürasyonu</u>
Hidrojen	1	$1s^1$
Helyum	2	$1s^2$ (kararlı)
Lityum	3	$1s^2 2s^1$
Berilyum	4	$1s^2 2s^2$
Boron	5	$1s^2 2s^2 2p^1$
Karbon	6	$1s^2 2s^2 2p^2$
...	...	...
Neon	10	$1s^2 2s^2 2p^6$ (kararlı)
Sodyum	11	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$
Magnezyum	12	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2$
Aluminyum	13	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^1$
...	...	...
Argon	18	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$ (kararlı)
...	...	...
Kripton	36	$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 3d^{10} 4s^2 4p^6$ (kararlı)

Alıntı: Table 2.2, Callister & Rethwisch 8e.

- Neden kararsız? **Valans kabuk** (en dış) Genellikle tam dolu değil.

Elektron Konfigürasyonu

- **Valans elektronlar** – yarı dolu üst enerji seviyesindeki elektronlar.
  - Tam dolu kabuklar daha kararlıdır.
  - Valans elektronlar bağlanmaya en hazır olanlardır ve kimyasal özellikleri kontrol ederler.
- örnek: C (atom sayısı = 6)

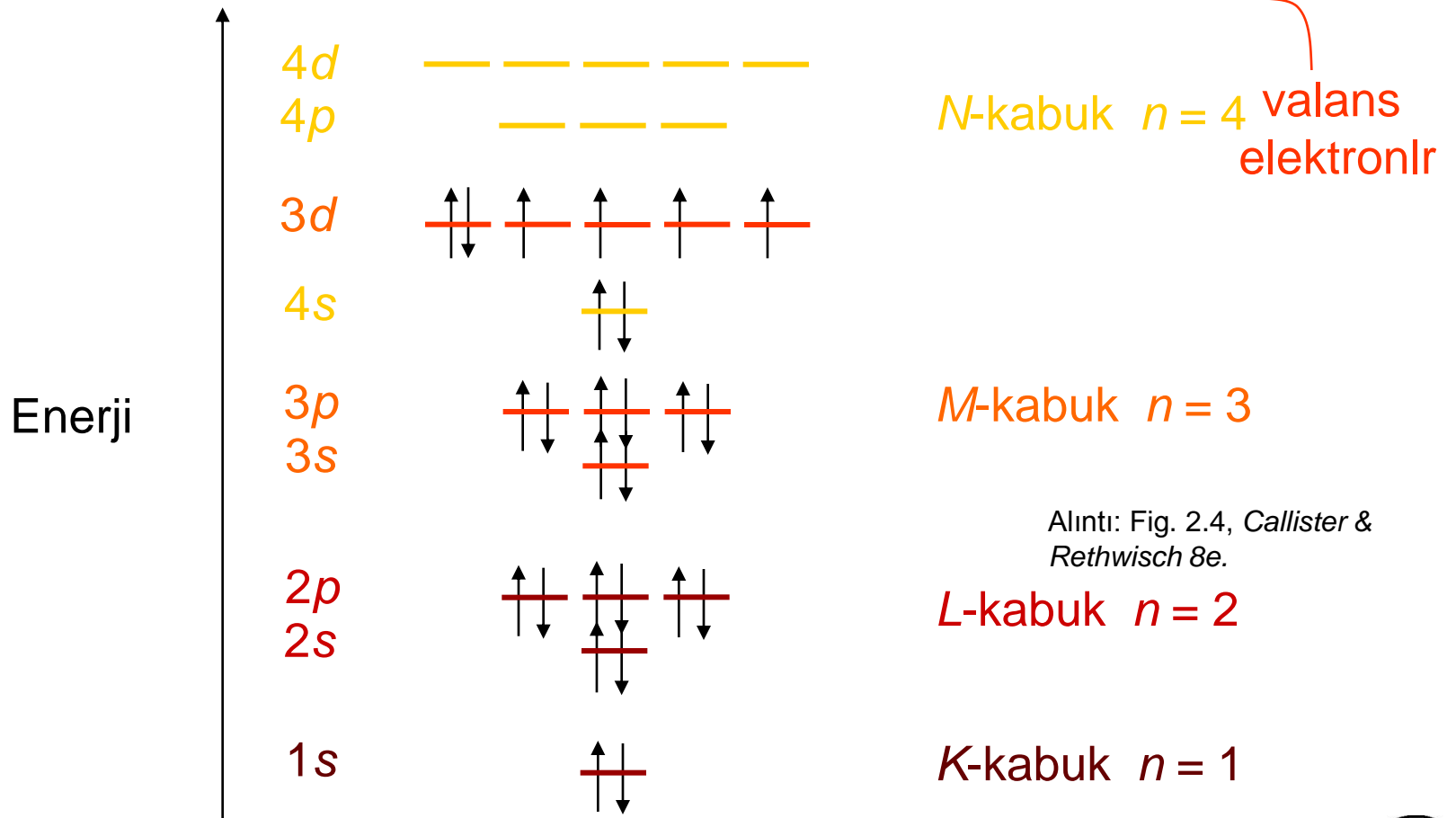

valans elektronları=4

Elektron Konfigürasyonu

ör: Fe – atom sayısı=26 $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$ $3d^6 4s^2$

Alıntı: Fig. 2.4, Callister & Rethwisch 8e.

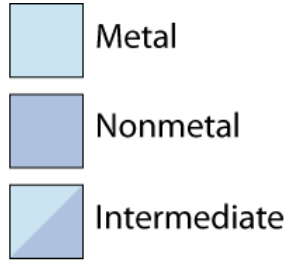
Periodik Tablo

- Sütunlar: benzer **Valans** yapı

IA	IIB	IIIB	IVB	VB	VIB	VIIIB	VIII			IB	IIB	IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	0	
1 H	2 He										3 B	4 C	5 N	6 O	7 F	8 Ne		
3 Li	4 Be										13 Al	14 Si	15 P	16 S	17 Cl	18 Ar		
11 Na	12 Mg										29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr
19 K	20 Ca	21 Sc	22 Ti	23 V	24 Cr	25 Mn	26 Fe	27 Co	28 Ni	29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr	
37 Rb	38 Sr	39 Y	40 Zr	41 Nb	42 Mo	43 Tc	44 Ru	45 Rh	46 Pd	47 Ag	48 Cd	49 In	50 Sn	51 Sb	52 Te	53 I	54 Xe	
55 Cs	56 Ba	Rare earth series	72 Hf	73 Ta	74 W	75 Re	76 Os	77 Ir	78 Pt	79 Au	80 Hg	81 Tl	82 Pb	83 Bi	84 Po	85 At	86 Rn	
87 Fr	88 Ra	Acti-nide series	104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds									

1e⁻ verir
2e⁻ verir
3e⁻ verir

2e⁻ alır
1e⁻ alır
soy gazlar

Alıntı: Fig. 2.6, Callister & Rethwisch 8e.

Elektropozitiv elementler:
Elektron kaybederek + iyon oluştururlar

Elektronegatif elementler:
Elektron alarak - iyon oluştururlar.

Elektronegativity

- 0.7 den 4.0 e deđişir
- Büyük değer: elektron isteğinin fazlalığı.

IA																	0
H																	He
2.1	IIA											IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	-
Li	Be											B	C	N	O	F	Ne
1.0	1.5											2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	-
Na	Mg																Ar
0.9	1.2																-
		IIIB	IVB	VB	VIB	VIIIB	VIII			IB	IIB						
K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br	Kr
0.8	1.0	1.3	1.5	1.6	1.6	1.5	1.8	1.8	1.8	1.9	1.6	1.6	1.8	2.0	2.4	2.8	-
Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	I	Xe
0.8	1.0	1.2	1.4	1.6	1.8	1.9	2.2	2.2	2.2	1.9	1.7	1.7	1.8	1.9	2.1	2.5	-
Cs	Ba	La-Lu	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At	Rn
0.7	0.9	1.1-1.2	1.3	1.5	1.7	1.9	2.2	2.2	2.2	2.4	1.9	1.8	1.8	1.9	2.0	2.2	-
Fr	Ra	Ac-No															
0.7	0.9	1.1-1.7															

küçük elektronegativity

büyük elektronegativity

Alıntı: Fig. 2.7, Callister & Rethwisch 8e

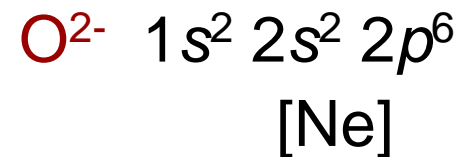
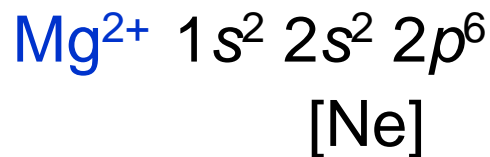
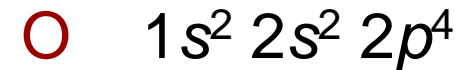
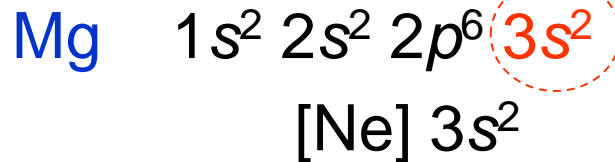

ATOMLARARASI BİRİNCİL BAĞLAR

İyonik bağlar – ↑ metal + ↑ ametal
electron verir elektron alır

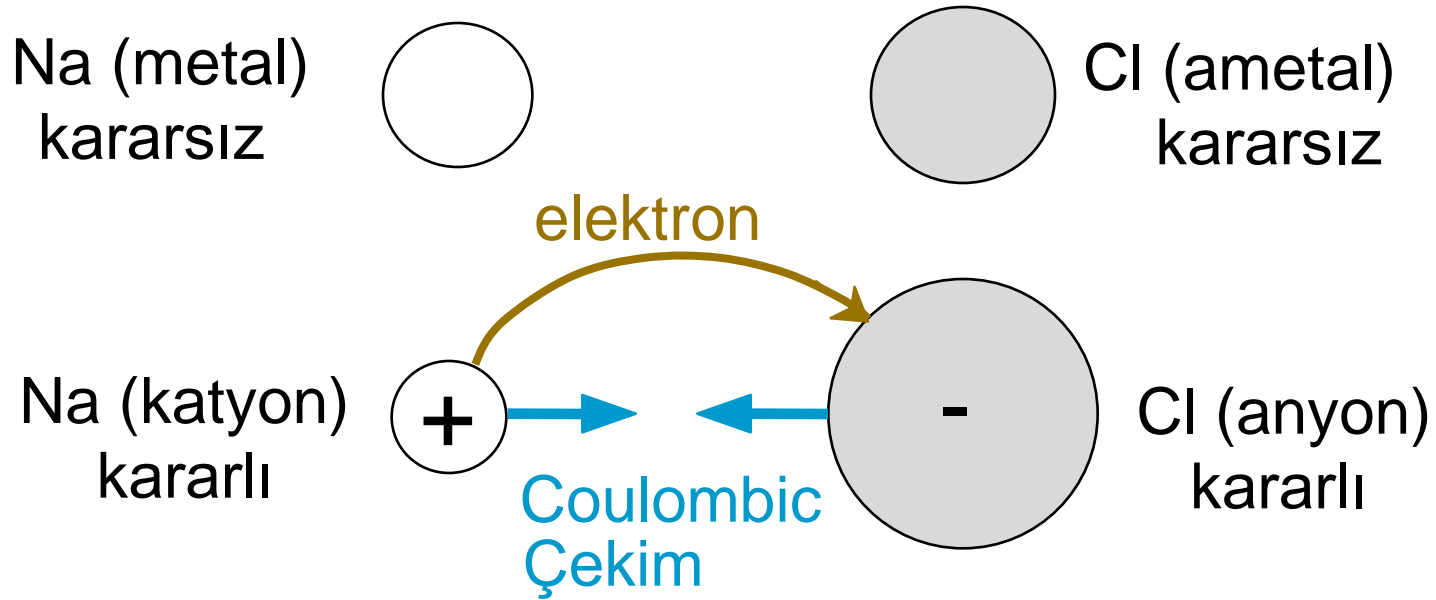
Elektronegativiteler farklıdır

ex: MgO

İyonik bağlar

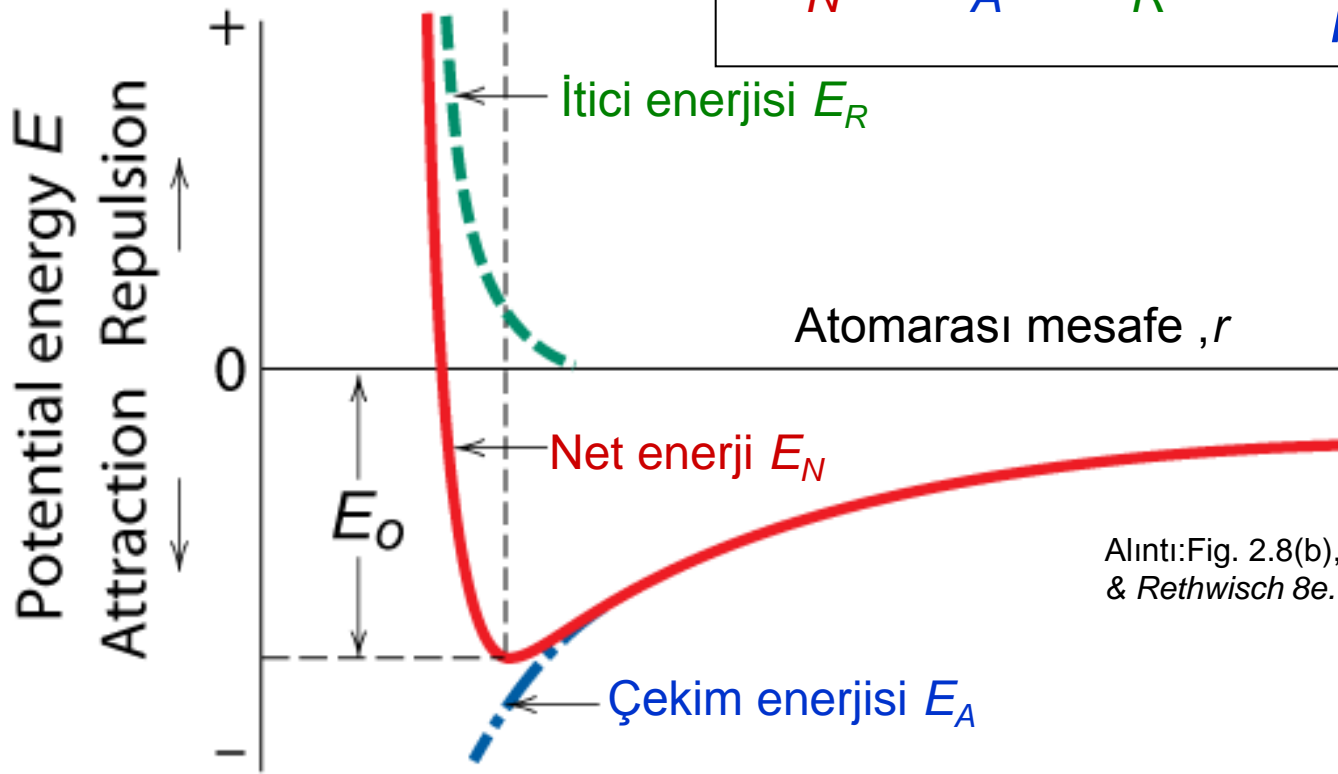
- + ve – iyonların birleşimi.
- Elektron transferi gerekir .
- Elektronegativitelerde büyük fark olmalı.
- Örnek: NaCl

İyonik bağlar

- Enerji – minimum enerji daha kararlı
  - Enerji dengesi: çekim ve itici terimleri

$$E_N = E_A + E_R = -\frac{A}{r} + \frac{B}{r^n}$$

Alıntı: Fig. 2.8(b), Callister & Rethwisch 8e.

Örnekler: İyonik Bağlar

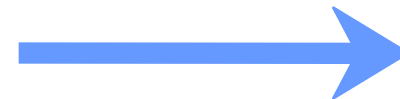
- Seramiklerdeki baskın bağlar

IA																		0
H																		He
2.1	IIA											IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA		-
Li	Be											B	C	N	O	F	Ne	
1.0	1.5											2.0	2.5	3.0	3.5	4.0	-	
Na	Mg											Al	Si	P	S	Cl	Ar	
0.9	1.2	IIIB	IVB	VB	VIB	VII B	VIII				IB	IIB	1.5	1.8	2.1	2.5	3.0	-
K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co	Ni	Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br	Kr	
0.8	1.0	1.3	1.5	1.6	1.6	1.5	1.8	1.8	1.8	1.9	1.6	1.6	1.8	2.0	2.4	2.8	-	
Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh	Pd	Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	I	Xe	
0.8	1.0	1.2	1.4	1.6	1.8	1.9	2.2	2.2	2.2	1.9	1.7	1.7	1.8	1.9	2.1	2.5	-	
Cs	Ba	La-Lu	Hf	Ta	W	Re	Os	Ir	Pt	Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At	Rn	
0.7	0.9	1.1-1.2	1.3	1.5	1.7	1.9	2.2	2.2	2.2	2.4	1.9	1.8	1.8	1.9	2.0	2.2	-	
Fr	Ra	Ac-No																
0.7	0.9	1.1-1.7																

Elektrondan vazgeçer

Alıntı: Fig. 2.7, Callister & Rethwisch 8e.

Elektron ister

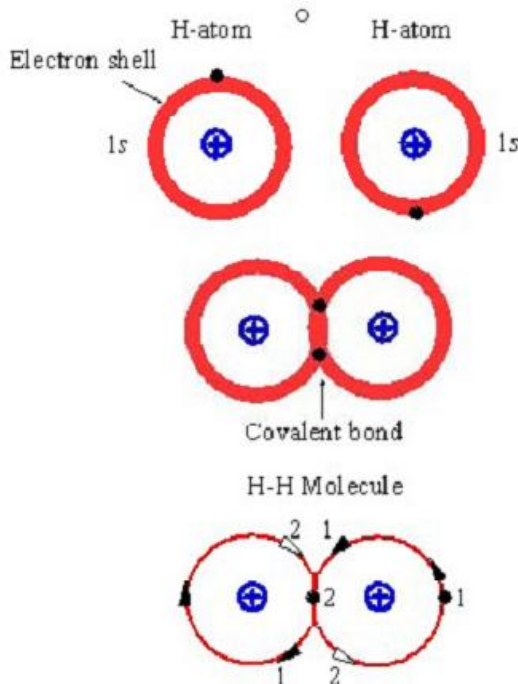

Kovalent Bağlar

Kovalent Bağlar (Elmas, Silisyum, Germanyum, v.b.)

Kovalent Bağ- yaşamın anahtarı

Kovalent Bağ: atkabuklardaki elektron boşluklarını tamamlamak için atomların valans elektronlarının paylaşılmasıyla oluşup, net potansiyel enerji azalır.

ör. İki H atomu arasında oluşan **kovalent bağ** sonucunda H_2 molekülü oluşur.

Elektronlar zamanlarının çoğunu iki çekirdek arasında geçirirler, bu iki çekirdek ve elektronlar arasında net bir çekim doğurur ki bu çekim kovalent bağın kökenidir.

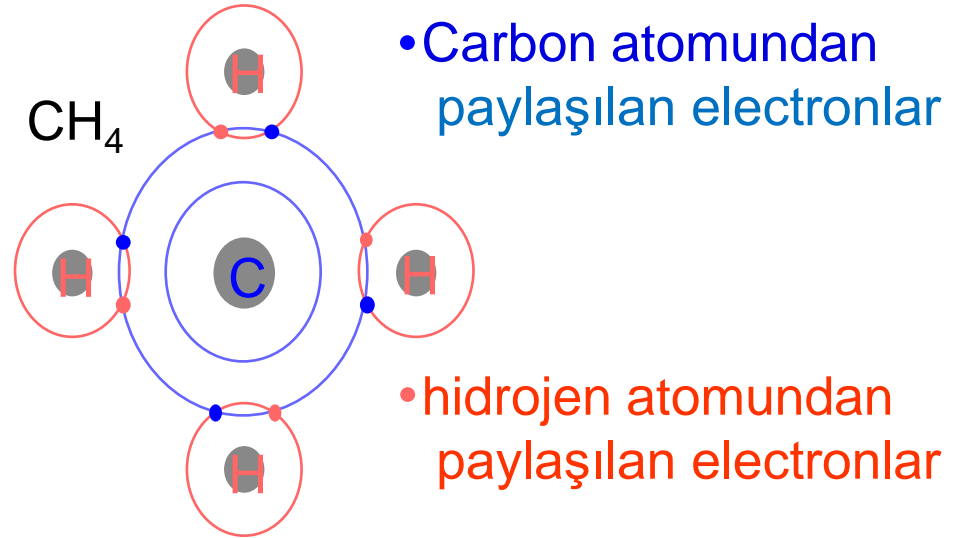

Kovalent Bağlar

- benzer **elektronegativite** $\therefore$ elektronların paylaşımı
- Bağlar valence elektronlarla belirlenir– s & p orbitalleri bağda baskındır.
- Örnek: CH₄

C: 4 valans e⁻,
4 tane daha ister

H: 1 valans e⁻,
1 tane daha ister

- Paylaşılan elektronlar ve çekirdek arasındaki **yüksek Coulomb çekimi** sayesinde, bütün bağlar arasında **en yüksek enerjiye Kovalent** bağ sahiptir.
- **Çok yüksek erime noktasına** sahiptirler, en sert katılar (ör. Elmas)
- Yönlü ve güçlü bağ yüzünden sünek değildir. (Kırılmandır)
- Krisalde serbest elektron olmadığı için **zayıf elektrisel iletkenidir.**

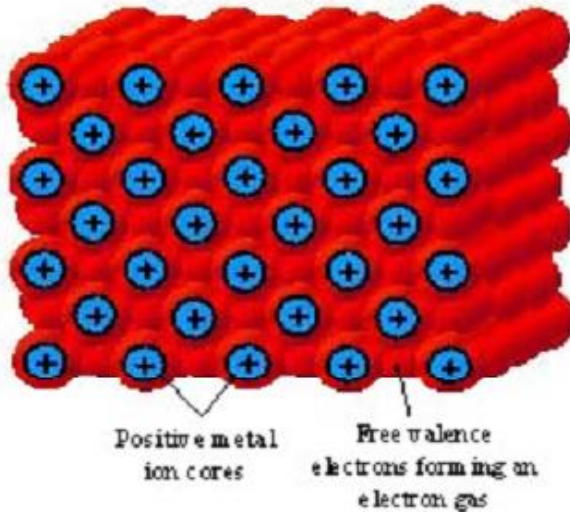

Metalik Bağlar

Bakır, altın, gümüş, bronz, pirinç, v.b.

- Metal atomlarının az sayıda valans elektronları vardır; bunlar her bir atomdan verilip (yönsüzdürler ve **elektron bulutu** veya gazı oluştururlar) oluşan tüm iyonlarca paylaşılarak metal katısını oluştururlar.
- elektronlar ve iyonlar arasındaki yapıştırıcı etkiyle olabilecek en sıkı şekilde bağlıdırlar.

Özellikleri:

- Yönsüz bağ (toplu olarak elektron paylaşımı) → sünek
- Serbest valans elektronlar yüksek elektrik ve termal iletkenlik

Birincil Bağlar

- Metalik Bağlar
- İyonik Bağlar
- Kovalent Bağlar

- İyonik-Kovalent Karışık bağlar

$$\% \text{ iyonik karakter} = \left(1 - e^{-\frac{(X_A - X_B)^2}{4}} \right) \times (100 \%)$$

X_A & X_B Pauling elektronegativiteleri

Ör: MgO

$$\begin{aligned} X_{\text{Mg}} &= 1.2 \\ X_{\text{O}} &= 3.5 \end{aligned}$$

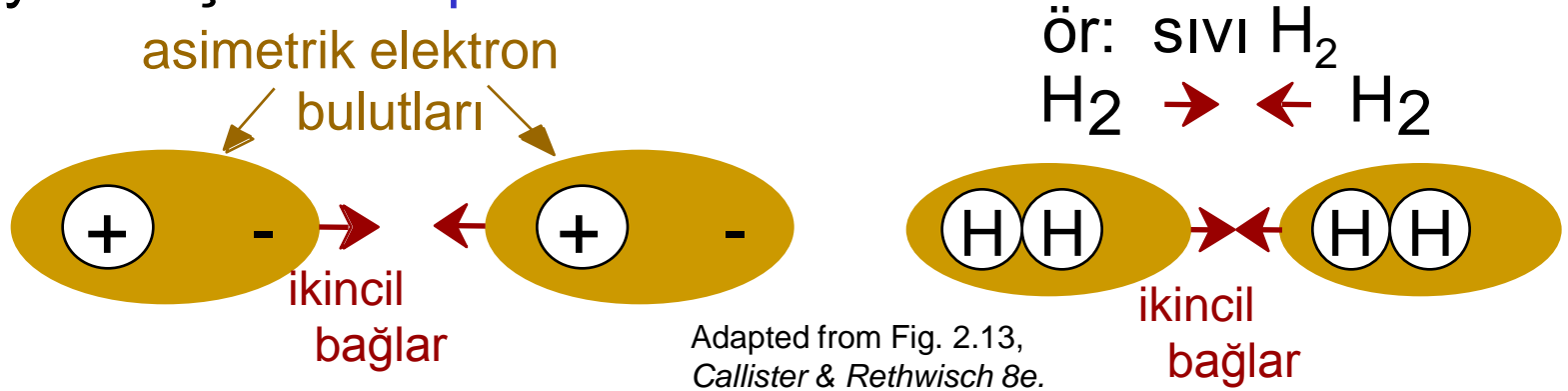
$$\% \text{ iyonik karakter} = \left(1 - e^{-\frac{(3.5-1.2)^2}{4}} \right) \times (100\%) = 73.4\% \text{ iyonik}$$

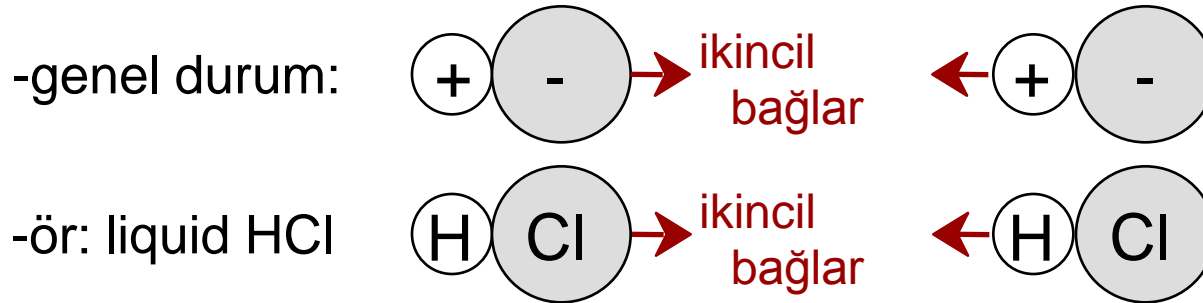
İKİNCİL BAĞLAR

Dipollerin birbirleriyle etkileşimiyle oluşurlar

- Uyarılmış anlık dipoller

- Kalıcı dipoller-molekülün oluşturduğu

Adapted from Fig. 2.15, Callister & Rethwisch 8e.

İkincil bağlar

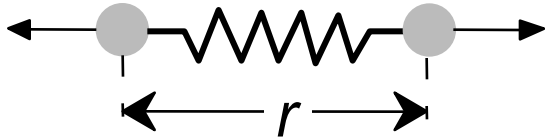
Özet: Bağlar

<u>Tip</u>	<u>Bağ Enerjisi</u>	<u>Yorumlar</u>
İyonik	Büyük!	Yönsüz (seramikler)
Kovalent	Değişken büyük-elmas küçük-Bizmut	Yönlü (yarıiletkenler , seramikler polymer zincirler)
Metalik	Değişken büyük-Tungsten küçük-civa	Yönsüz (metaller)
İkincil	küçük	Yönlü (polymerler , moleküllerarası)

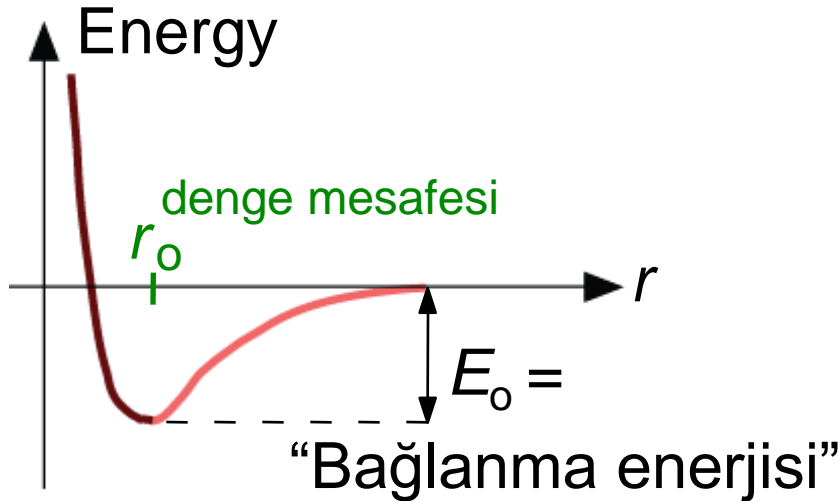

Bağlardan gelen bazı özellikler: T_m

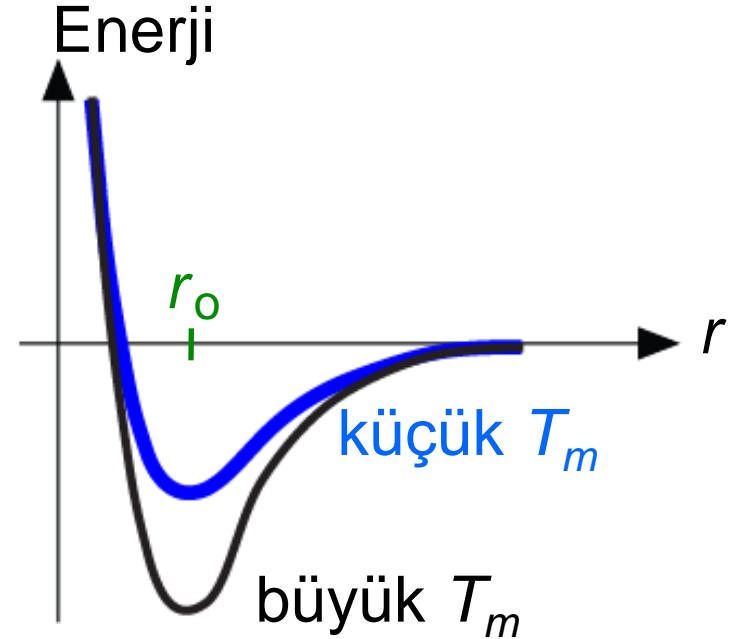
- bağ uzunluğu, r

- Bağlanma enerjisi, E_o

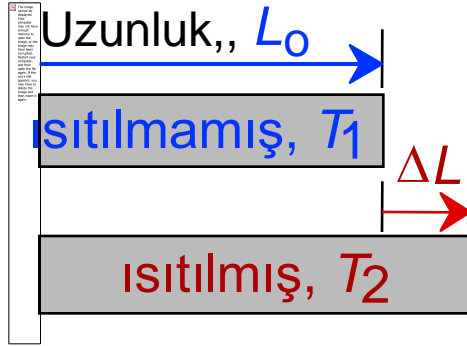
- Erime Sıcaklığı, T_m

Eğer E_o büyükse T_m de büyüktür

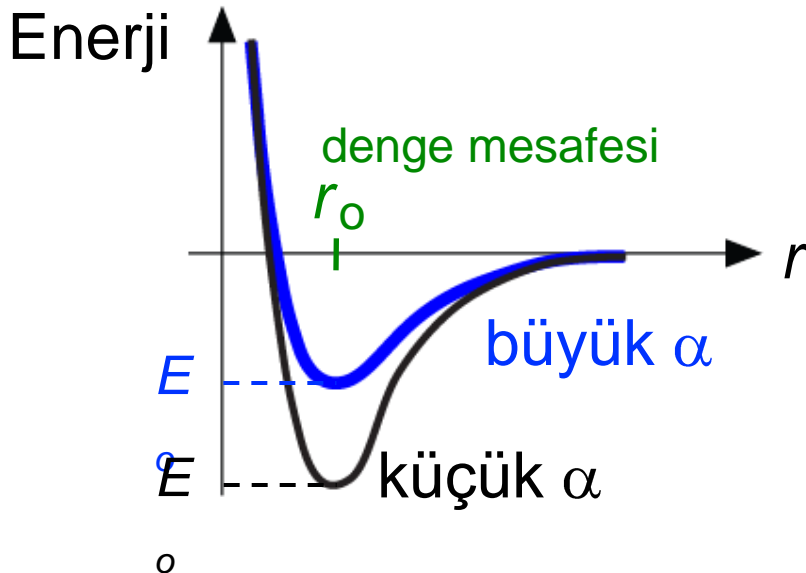
Bağlardan gelen bazı özellikler: α

- Termal genleşme katsayısı, α

termal genleşme katsayısı

$$\frac{\Delta L}{L_0} = \alpha (T_2 - T_1)$$

E_0 küçükse, α büyüktür

Özet: Birincil bağlar

seramikler

(İyonik & kovalent bağ):

Yüksek bağlanma enerjisi

yüksek T_m

yüksek E

düşük α

Metaller

(Metalik bağ):

Değişken bağlanma enerjisi

orta T_m

orta E

orta α

Polymerler

(kovalent & ikincil):

İkincil bağlar baskın

düşük T_m

düşük E

yüksek α

